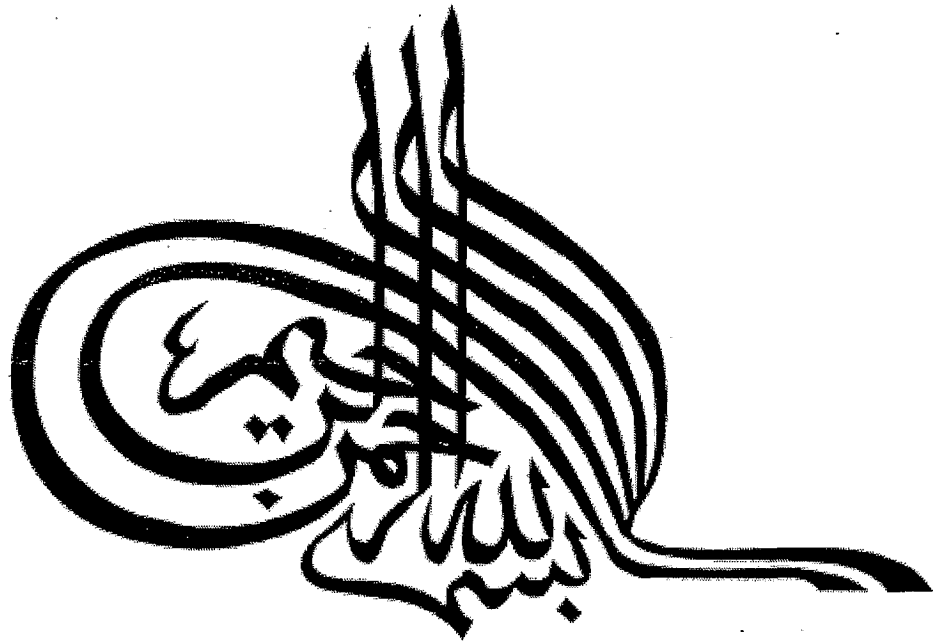
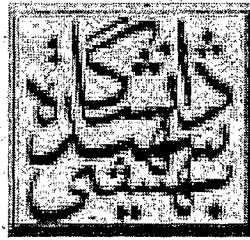

۹۹۰۱۰۱۸۷
۸۷/۱۰۲۳

۱۰۶۹۶۰

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده مدیریت و حسابداری

پایان نامه:

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته مدیریت مالی

عنوان:

بررسی عوامل مؤثر بر ریسک اعتباری در صنعت لیزینگ

(مطالعه موردی: شرکت لیزینگ صنعت و معدن)

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر منصور کنعانی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر محمدرضا حمیدی زاده

پژوهش و نگارش:

مجتبی شوری

بهمن ماه ۱۳۸۶

۱۰۶۹۶۵

۱۳۸۷ / ۱۰ / ۲

دانشگاه شهید بهشتی
کتابخانه مرکزی
تهران

تقدیم به

پدر و مادر مهربانم

که بردباری و فداکاری شان، توشه بزرگ زندگی ام بوده است.

انجام این تحقیق میسر نبود مگر با همکاری و مساعدت عزیزانی که مرا در این امر یاری دادند.

از جناب آقای دکتر منصور کنعانی که در انجام این تحقیق، از راهنماییهای ارزشمندشان بهره فراوان گرفتم، نهایت تشکر و قدردانی را دارم.

از جناب آقای دکتر محمدرضا حمیدی زاده که به عنوان استاد مشاور، در انجام این تحقیق نقش به سزایی داشتند، تشکر و قدردانی می کنم.

از سرکار خانم فاضلی- مدیریت محترم مالی شرکت لیزینگ صنعت و معدن- که در گردآوری داده های لازم برای انجام این تحقیق، کمک شایانی به اینجانب کردند، قدردانی می نمایم.

در نهایت، از کمک های دوستان عزیزم آقایان مهدی پاشایی، افشین عزیزیان، غلامرضا محفوظی و علیرضا مرتضوی نیا تشکر می کنم.

چکیده:

ریسک اعتباری در مؤسسات مالی عبارت است از احتمال عدم بازپرداخت تسهیلات اعطایی که می تواند در نتیجه ورشکستگی یا تنزل موقعیت مالی و اعتباری دریافت کنندگان آن رخ دهد. مؤسسات مالی به دلیل ماهیت عملیات خود، در معرض این نوع ریسک قرار دارند. از اینرو، شناسایی و بررسی ریسک اعتباری، در حوزه مدیریت ریسک این مؤسسات از اهمیت فراوانی برخوردار است. شرکتهای لیزینگ هم، به عنوان گروه خاصی از مؤسسات مالی، با این ریسک مواجه هستند.

در این تحقیق، ضمن تبیین ریسک اعتباری در شرکتهای لیزینگ، با استفاده از دادههای مربوط به ۱۳۳۶ قرارداد شرکت لیزینگ صنعت و معدن که در فاصله سالهای ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۴ منعقد و از ابتدای سال ۱۳۸۰ تا پایان سال ۱۳۸۵ وضعیت آنها از نظر تسویه یا نکول کاملاً مشخص شده، به بررسی تأثیر سه عامل (مدت زمان قراردادها، مبلغ قراردادها و بخش اقتصادی گیرنده تسهیلات) بر ریسک اعتباری در این شرکت پرداخته شده است. در این بین، قراردادهای نکول شده، اهمیت ویژه ای دارند که تعداد آنها از کل قراردادهای مورد بررسی، ۱۹۱ قرارداد است.

برآورد ریسک اعتباری، در سه مرحله انجام شده است: (۱) تشکیل زیرگروههای چهارگانه در مورد هر یک از متغیرهای مستقل، (۲) محاسبه نرخ بازیافت و به تبع آن، نرخ زیان برای قراردادهای نکول شده در هر زیرگروه، (۳) تشکیل توزیع زیان در هر زیرگروه با لحاظ کردن تمامی قراردادهای اعم از تسویه شده و نکول شده در آن زیرگروه. صدک ۹۹/۹ ام در هر توزیع زیان، معرف ریسک اعتباری است. نتایج این تحقیق نشان می دهد که با افزایش مدت زمان قراردادهای اجاره، ریسک اعتباری افزایش می یابد اما بین مبلغ قراردادها و ریسک اعتباری، رابطه خاصی مشاهده نمی شود. در ضمن، ریسک اعتباری بخش های مختلف اقتصادی هم که تسهیلات را دریافت کرده اند، با هم متفاوت است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	۱-۱ مقدمه
۳	۱-۲ بیان موضوع و مساله
۶	۱-۳ ضرورت انجام تحقیق
۸	۱-۴ اهداف تحقیق
۸	۱-۵ فرضیات تحقیق
۹	۱-۶ قلمرو تحقیق
۱۰	۱-۷ تعریف عملیاتی متغیرها
۱۱	۱-۸ ساختار کلی تحقیق
۱۲	فصل دوم - مبانی نظری و پیشینه تحقیق
۱۳	۲-۱ مقدمه
۱۳	۲-۲ بخش اول: مبانی نظری
۱۳	۲-۲-۱ تعریف ریسک
۱۵	۲-۲-۲ طبقه بندی ریسک
۱۵	۲-۲-۲-۱ ریسک‌هایی که متأثر از عوامل درونی شرکت هستند
۱۵	ریسک تجاری
۱۶	ریسک مالی
۱۷	ریسک ورشکستگی
۱۸	۲-۲-۲-۲ ریسک‌هایی که متأثر از عوامل بیرونی شرکت هستند
۱۸	ریسک نرخ سود
۱۹	ریسک نکول
۲۰	ریسک نرخ ارز
۲۰	ریسک سیاسی
۲۱	ریسک قوانین و مقررات
۲۱	ریسک بازار
۲۲	ریسک و بازده مجموعه اوراق بهادار
۲۳	۲-۲-۳ اندازه گیری ریسک و سیر تاریخی آن

۲۶	۲-۲-۴ مدیریت ریسک
۲۷	۲-۲-۵ مدیریت ریسک جامع
۳۱	۲-۲-۶ مدیریت ریسک در صنعت لیزینگ
۳۲	۲-۲-۶-۱ ریسک معاملاتی یا عملیاتی
۳۳	۲-۲-۶-۲ ریسک رعایت یا قانونی
۳۳	۲-۲-۶-۳ ریسک شهرت
۳۴	۲-۲-۶-۴ ریسک نرخ سود (بهره)
۳۶	۲-۲-۶-۵ ریسک نقدینگی
۳۷	۲-۲-۶-۶ ریسک بازار یا قیمت
۳۷	۲-۲-۶-۷ ریسک نرخ ارز
۳۷	۲-۲-۶-۸ ریسک استراتژیک (راهبردی)
۳۸	۲-۲-۶-۹ ریسک اعتباری
۴۱	۲-۲-۷ مدیریت پرتفوی اعتبارات
۴۵	۲-۲-۸ سیاستهای مدیریت ریسک اعتباری
۵۰	۲-۲-۹ اصول مدیریت ریسک اعتباری
۵۰	۲-۲-۹-۱ ایجاد محیط مناسب برای مدیریت ریسک
۵۱	۲-۲-۹-۲ انجام فعالیتهای مربوط به فرایند اعطای اعتبار بدون نقص
۵۲	۲-۲-۹-۳ حفظ ضوابط اجرایی مناسب برای اعتبارات، همچون روند محاسبات
۵۲	۲-۲-۹-۴ حصول اطمینان از کنترل بر ریسک اعتباری
۵۳	۲-۲-۱۰ رتبه بندی اعتباری
۵۳	۲-۲-۱۰-۱ تعریف رتبه بندی اعتباری
۵۵	۲-۲-۱۰-۲ چرا رتبه ها اهمیت دارند؟
۵۶	۲-۲-۱۰-۳ تفاوت رتبه بندی داخلی و رتبه بندی خارجی
۵۶	۲-۲-۱۰-۴ رتبه ها و ریسک نکول
۵۸	۲-۲-۱۰-۵ مدل های رتبه بندی اعتباری
۶۰	۲-۲-۱۱ خلاصه ای از روش تحلیل صورت های مالی برای بررسی توانایی بازپرداخت تعهدات دریافت کنندگان تسهیلات
۶۱	۲-۲-۱۱-۱ نسبت های مالی
۶۴	۲-۲-۱۱-۲ استفاده از نسبتهای مالی در بررسی وضعیت اعتباری دریافت کنندگان تسهیلات
۶۷	۲-۳ بخش دوم: پیشینه تحقیق

۶۸	۲-۳-۱ تحقیق دلارنتیس و گرنیو
۶۸	۲-۳-۲ تحقیق اشمیت و استیوک
۶۹	۲-۳-۳ تحقیق اشمیت
۶۹	۲-۳-۴ تحقیق دلارنتیس و ریانی
۷۰	۲-۳-۵ تحقیق هارتمن و هنال
۷۱	۲-۳-۶ تحقیقات داخلی
۷۳	فصل سوم: روش تحقیق
۷۴	۳-۱ مقدمه
۷۴	۳-۲ نوع تحقیق
۷۵	۳-۳ داده های تحقیق
۷۵	۳-۴ روش و ابزار گردآوری داده ها
۷۶	۳-۵ مدل تحقیق
۷۶	۳-۵-۱ متغیرهای تحقیق
۷۷	۳-۵-۲ متغیر مستقل
۷۷	۳-۵-۲ متغیر وابسته
۷۷	۳-۶ فرضیه های تحقیق
۷۸	۳-۷ بیان عملیاتی فرضیه های تحقیق
۷۹	۳-۸ آزمون فرضیه ها
۷۹	زیر گروه ها
۷۹	برآورد ریسک اعتباری در زیر گروه ها
۸۰	نرخ بازیافت
۸۰	زبان ناشی از نکول
۸۱	نرخ زبان
۸۱	ریسک ناشی از نکول
۸۲	برآورد ریسک اعتباری
۸۲	صدکها
۸۴	فصل چهارم: تجزیه تحلیل داده ها و آزمون فرضیات
۸۵	۴-۱ مقدمه
۸۵	۴-۲ تحلیل داده ها
۹۰	۴-۳ نرخهای بازیافت
۹۴	۴-۴ آزمون فرضیات

۹۴	۴-۴-۱ آزمون فرضیه اول
۹۵	۴-۴-۲ آزمون فرضیه دوم
۹۶	۴-۴-۳ آزمون فرضیه سوم
۹۷	فصل پنجم: خلاصه تحقیق، نتیجه گیری و پیشنهادات
۹۸	۵-۱ مقدمه
۹۸	۵-۲ خلاصه تحقیق
۱۰۰	۵-۳ تحلیل یافته ها
۱۰۲	۵-۴ نتیجه گیری
۱۰۳	۵-۵ محدودیت های تحقیق
۱۰۴	۵-۶ پیشنهاداتی تحقیق
۱۰۴	۵-۶-۱ پیشنهاداتی مبتنی بر نتایج تحقیق
۱۰۵	۵-۶-۲ پیشنهاداتی برای تحقیقات آتی
۱۰۶	منابع
۱۱۰	پیوست : اصول مدیریت ریسک اعتباری بر اساس رهنمودهای کمیته بال
۱۳۳	چکیده انگلیسی تحقیق

فصل اول: کلیات تحقیق

-مقدمه

-بیان موضوع و مسأله

-اهمیت و ضرورت تحقیق

-اهداف تحقیق

-فرضیات تحقیق

-قلمرو تحقیق

-تعریف عملیاتی متغیرها

- ساختار کلی تحقیق

۱-۱ مقدمه

گسترش روزافزون فعالیتهای تجاری در جهان موجب شده که تمامی مؤسسات مالی به منظور مواجهه موفقیت آمیز با چالشها و تغییرات دنیای امروز انعطاف بیشتری داشته باشند. این موضوع یکی از ضروریات مؤسسات مالی در عصر حاضر است. مدیریت حرفه ای ریسک یکی از مهمترین حوزه هایی است که مستلزم انطباق مؤسسات مالی با شرایط جدید است تا آنها بتوانند از طریق آن پیچیدگیهای روزافزون ناشی از مقررات، مشتریان و فن آوری را درک کرده و به طور کارآمد به فعالیت خود ادامه دهند. یک موسسه مالی بدون چنین تطبیقی، به احتمال زیاد با شرایطی روبرو خواهد شد که امکان ادامه فعالیت و در نهایت ادامه حیاتش مورد تهدید قرار خواهد گرفت.

از آنجا که فعالیت اصلی شرکتهای لیزینگ ارائه تسهیلات به مشتریان (اعم از حقیقی و حقوقی) است، در این بین ممکن است قسمتی از تسهیلات هرگز وصول نشود و یا با تاخیر وصول گردد و موسسه مالی از این بابت متوجه ضرر و زیان شود. به منظور اجتناب از این امر لازم است این مؤسسات در هر سال درصدی از سود خود را به عنوان ذخیره در نظر بگیرند و برای انجام این کار لازم است میزان ریسک مربوط به هر بخش اقتصادی را برآورد نمایند.

ارزیابی ریسک، کنترل و مدیریت آن یکی از موضوعات مهم و نوین در مؤسسات مالی از جمله شرکتهای لیزینگ است. این پژوهش در پی ارزیابی ریسک اعتباری در صنعت لیزینگ است.

در این فصل پس از پرداختن به بیان موضوع و مسأله تحقیق، اهمیت و ضرورت انجام آن تشریح می گردد. سپس اهداف انجام تحقیق، اعم از هدف کلی و اهدافی که در قالب فرضیه بیان می شوند، مورد توجه قرار می گیرد. در ادامه سه فرضیه تحقیق بیان می شوند. پس از آن به قلمرو تحقیق از سه جنبه مکانی، نظری و زمانی اشاره می شود. سپس تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق ارائه و در نهایت ساختار کلی آن بیان می شود.

۱-۲ بیان موضوع و مسأله

در دنیای امروز تقریباً تمام افراد، مؤسسات و شرکتهای به نحوی با مفهوم ریسک آشنایی دارند و اذعان می‌کنند که کلیه شئون زندگی و محیط اطراف با ریسک مواجه است. ریسک در زبان عرف عبارتست از خطری که به علت عدم اطمینان در مورد حادثه‌ای در آینده پیش می‌آید و هر قدر این عدم اطمینان بیشتر باشد، اصطلاحاً گفته می‌شود ریسک زیادتر است.

با توجه به تغییرات مداوم در عوامل محیطی و سیستم‌های اقتصادی، هر روزه ریسک‌های متفاوتی بر ساختار مالی مؤسسات مختلف اثر می‌گذارند. مؤسسات مختلف از جمله شرکت‌های صنعتی، تولیدی و خدماتی و مؤسسات مالی و پولی و حتی دولت‌ها با توجه به حوزه عملکرد خود با ریسک‌های خاصی مواجه می‌شوند.

در حال حاضر، ریسک اعتباری به عنوان یکی از حوزه‌های اصلی و چالش برانگیز مدیریت ریسک در بازارهای مالی کشورهای مختلف تبدیل شده است (Altman, Resti & Sironi, 2001). این نوع ریسک از مهمترین ریسک‌هایی است که خصوصاً مؤسسات مالی را تحت تاثیر قرار می‌دهد؛ چرا که نکول تعداد کمی از مشتریان می‌تواند زیان‌های قابل ملاحظه‌ای را به یک سازمان وارد سازد. ریسک اعتباری عبارتست از عبارت است از احتمال عدم بازپرداخت تسهیلات اعطایی که می‌تواند در نتیجه ورشکستگی یا تنزل موقعیت مالی و اعتباری دریافت کنندگان آن رخ دهد. به عبارت دیگر، ریسک اعتباری بدین معنی است که بازپرداخت‌های مشتریان به مؤسسات مالی در قبال تسهیلات دریافتی ممکن است با تاخیر انجام گیرد و یا حتی اصلاً وصول نشود که این امر به نوبه خود مسائل و مشکلاتی را برای جریان وجوه نقد و نیز مدیریت نقدینگی این مؤسسات به همراه خواهد آورد. علی‌رغم تحقیقات و نوآوری‌های صورت گرفته در کنترل و نظارت بر ریسک اعتباری هنوز هم می‌توان گفت که یگانه عامل ورشکستگی مؤسسات مالی، همین مسأله است. علاوه بر این صورتهای مالی مؤسسات مالی شامل ترازنامه، صورت سود و زیان و صورت گردش وجوه نقد نیز به شدت تحت تاثیر ریسک‌های اعتباری می‌باشند.

از آنجا که نقش اصلی مؤسسات مالی «واسطه وجوه بودن» است، در نتیجه عملیات مربوط به اعطای تسهیلات یکی از فعالیت‌های اصلی آنها محسوب می‌گردد. این فعالیت مستلزم بررسی وضعیت اعتباری دریافت‌کنندگان تسهیلات توسط مؤسسات مالی است تا بر اساس نتایج حاصل از این بررسی به داوری و تصمیم‌گیری در مورد وضعیت اعتباری متقاضی دریافت تسهیلات و در نتیجه تصمیم‌گیری راجع به پرداخت یا عدم پرداخت تسهیلات و همچنین میزان آن بپردازد. البته این احتمال نیز وجود دارد که داوری انجام شده به واقعیت نپیوندد. برای مثال ممکن است وضعیت اعتباری دریافت‌کنندگان تسهیلات تحت تاثیر عوامل مختلف تنزل یابد. بنابراین عمده‌ترین تهدیدی که مؤسسات مالی در مورد ریسک اعتباری با آن مواجه هستند همانا عدم اجرای تعهدات وام‌گیرنده به دلیل ورشکستگی وی می‌باشد.

امروزه گسترش و توسعه صنعت لیزینگ به عنوان یک ضرورت عمومی در سراسر جهان بر کسی پوشیده نیست. نقش عملیات لیزینگ در چرخه اقتصادی کشورها و اثرات مثبت و اجتناب‌ناپذیری که در ایجاد تعادل بین عرضه و تقاضا به جا می‌گذارد، موجب شده این روش اعتباری، امروزه با تکیه بر تخصصها و ویژگیهای نوین اجرایی بتواند موفقیت خود را به عنوان یکی از مهمترین عوامل تامین اعتبار در سطح اقتصاد ملی و بین‌المللی تثبیت نماید. بر این اساس بخش عظیمی از عملیات مالی، تسهیلاتی و سرمایه‌گذاری و تامین اعتبار در جهان با استفاده از روشهای نوین لیزینگ انجام می‌پذیرد؛ به طوری که بر اساس بررسی‌های مؤسسات مطالعاتی و اقتصادی معتبر جهان، روش تامین مالی اعتبارات از طریق لیزینگ، در بین مکانیزمهای گوناگون اعتباری، بعد از وامهای مستقیم بانکی در مرتبه دوم قرار دارد. در این راستا تعداد مؤسسات لیزینگ در سالهای اخیر در کشور ما هم رشد چشمگیری داشته است. این افزایش نشانگر توجه به اهمیت و ضرورت صنعت لیزینگ در گستره مؤسسات اقتصادی کشور است.

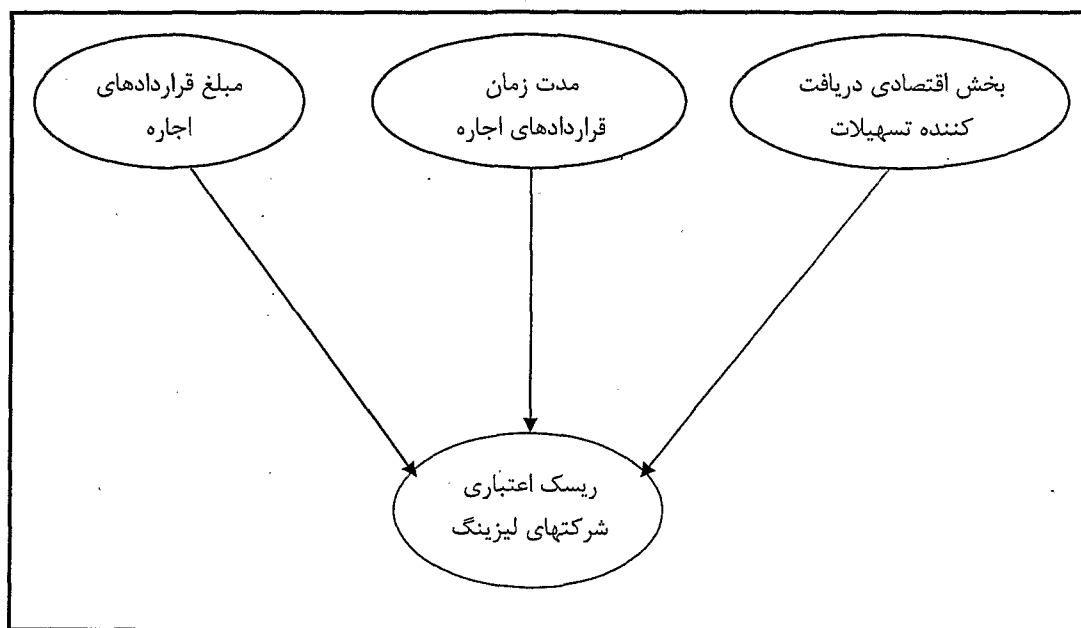
با توجه به اهمیت صنعت لیزینگ به عنوان ابزاری برای تامین مالی، ضرورت دارد که ریسک اعتباری این فعالیت از نظر تجربی، بررسی شود. بدون شک اگر تعهدات مشتریان شرکتهای لیزینگ ایفاء نگردد، مؤسسات مذکور با خطر ورشکستگی روبرو خواهند شد. شاید به صراحت بتوان گفت یکی

از شاخصهای توسعه بازارهای مؤسسات مالی در جوامع مختلف، بهره مندی از ابزارها و روشهایی اعم از داخلی و خارجی برای بررسی انواع ریسک و مخصوصاً ریسک اعتباری است. بر این اساس و به دلیل توسعه فعالیت مؤسسات لیزینگ در سراسر کشور، معرفی و اندازه گیری ریسک اعتباری نه تنها تصمیم گیری در زمینه انعقاد قراردادهای اجاره و دریافت وثیقه را آسان می سازد، بلکه مدیریت بهینه ریسک پرتفوی را هم برای این مؤسسات میسر می سازد. از طرف دیگر، با توجه به اینکه میزان مطالبات در این مؤسسات بسیار با اهمیت است، لذا اندازه گیری ریسک اعتباری در تصمیم گیری در مورد میزان ذخیره مطالبات مشکوک الوصول که در صورتهای مالی ارائه می گردد، نقش حیاتی دارد.

قطعاً عوامل گوناگونی بر ریسک اعتباری مؤسسات مالی به طور کلی و شرکتهای لیزینگ به طور خاص، تأثیرگذار هستند. با توجه به موضوع فوق می توان این سؤالات را مطرح کرد: «آیا مبلغ قراردادهای اجاره بر ریسک اعتباری مؤثر است؟». «آیا عواملی همچون مدت زمان قراردادهای اجاره و بخش اقتصادی که تسهیلات را دریافت کرده، می توانند مبین ریسک اعتباری صنعت لیزینگ باشند؟». «در صورت مثبت بودن پاسخ سؤالات مذکور، میزان این تاثیرگذاری چقدر است؟». این سه عامل مؤثر بر ریسک اعتباری شرکتهای لیزینگ، در شکل ۱-۱ نشان داده شده اند.

بنابراین، می توان مسائل این پژوهش را به شرح زیر بیان کرد:

- ناشناخته بودن رابطه بین ریسک اعتباری و مدت زمان قراردادهای اجاره، از نظر شرکت لیزینگ
- ناشناخته بودن رابطه بین ریسک اعتباری و مبلغ قراردادهای اجاره، از نظر شرکت لیزینگ
- ناشناخته بودن رابطه بین ریسک اعتباری و بخش اقتصادی گیرنده تسهیلات، از نظر شرکت لیزینگ

شکل ۱-۱: سه عامل مؤثر بر ریسک اعتباری در شرکتهای لیزینگ براساس تحقیق ماتیاس اشمیت (۲۰۰۳)

۳-۱ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

صنعت لیزینگ در توسعه اقتصادی و تنظیم بازارها نقش اساسی ایفاء می کند. مؤسسات لیزینگ پیوسته در زمینه تامین مالی اشخاص، بنگاههای تولیدی، کارخانجات صنعتی و شرکت در طرحهای زیربنایی نقش ارزشمندی ایفاء کرده و می کنند. بنابراین مؤسسات لیزینگ و سابر مؤسسات مالی تخصصی در هر اقتصادی نقش اساسی را در تجهیز و هدایت منابع مالی دارند. چنانچه سیستم مالی یک کشور که مؤسسات لیزینگ هم جزئی از آن تلقی می شوند کارایی لازم را داشته باشد، منابع مالی به صورت بهینه به بخشهای کارآی اقتصاد تخصیص یافته و موجب افزایش تولید، سطح اشتغال و رشد اقتصادی خواهند شد؛ اما چنانچه منابع مالی به بخشهای ناکارآمد تخصیص یابند، جز اتلاف منابع و افزایش مطالبات مؤسسات مالی و معضلات اقتصادی نتیجه ای به بار نخواهد آمد. بنابراین شناخت و

بررسی حوزه های مختلف ریسک در صنعت لیزینگ هم در سطح شرکتهای فعال در این صنعت و هم در سطح کلان اقتصاد از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

اگرچه هنوز تعداد مؤسسات لیزینگ و شعبات آنها در کشور آنچنان زیاد نیست ولی به دلیل گستره فعالیت و تعامل با کل اقتصاد، رفته رفته در شمار مهمترین بنگاههای اقتصادی به شمار خواهند رفت. تحولات اخیر این صنعت، خود مویدی است بر این ادعا. از اینرو و همچنین به دلیل تخصصی بودن عملیات لیزینگ، مدیریت ریسک در این صنعت توجه خاصی را می طلبد. اگرچه بررسی و تمرکز بر تمامی ریسکهای موجود در این صنعت مشکل است اما مؤسسات بزرگ فعال در این زمینه می توانند با به کارگیری افراد یا بخشهای تخصصی با مهارتهای بالا و واگذاری مسئولیت مدیریت ریسک به آنها، به پیاده سازی برنامه های مدیریت ریسک جامع بپردازند.

همچنین رهنمودهای کمیته نظارتی بال^۱ (سپتامبر سال ۲۰۰۰) در مورد مدیریت ریسک اعتباری که امروزه به عنوان استاندارد برای فعالیت بانکهای بزرگ بین المللی و به نوعی استانداردهایی جهت بانکداری نوین مورد توجه قرار می گیرند، اهمیت به کارگیری شیوه های نوین در جهت اداره مؤسسات مالی را خاطر نشان می سازند. با توجه به اینکه در حال حاضر در کشور ما بحث واگذاری سهام مؤسسات مالی دولتی به بخش خصوصی بیش از هر زمان دیگری حالت جدی به خود گرفته، انجام تحقیقاتی در مورد ریسک اعتباری این مؤسسات که به آنها در جهت به کارگیری استانداردهای مزبور کمک نماید، ضروری به نظر می رسد؛ چون قطعاً این مؤسسات پس از کاهش حمایتهای دولت ناگزیر خواهند بود برای ادامه فعالیت در محیطی که به سمت رقابتی شدن پیش می رود، به صورت جدی تر روشهای علمی را در جهت پیشبرد اهداف خود به کارگیرند. لذا تحقیق حاضر سعی در معرفی و اندازه گیری ریسک اعتباری دارد.

^۱ - Basel Committee on Banking Supervision

۴-۱ اهداف تحقیق

در سالهای اخیر، تعداد مؤسسات لیزینگ در کشور روند فزاینده ای داشته است. مقایسه تعداد این شرکتها در حال حاضر با ۵ سال قبل و پیش از آن، این نکته را برجسته می سازد. همچنین هریک از مؤسسات لیزینگ درصدد گسترش حوزه فعالیت خود هستند یا برخی از آنها گرایش به فعالیت در بخشهای خاصی از اقتصاد (مانند مسکن، خودرو، تجهیزات مختلف، ماشین آلات راهسازی و ...) دارند. با توجه به گسترش فعالیت شرکتهای لیزینگ، باید ریسک های مربوط به عملیات آنها شناسایی و بررسی شوند. هدف کلی از انجام این تحقیق، معرفی و اندازه گیری ریسک اعتباری در صنعت لیزینگ کشور است. در سایه شناسایی و بررسی عوامل مؤثر بر ریسک اعتباری صنعت لیزینگ مؤسسات فعال در این صنعت می توانند در زمینه انعقاد قرارداد اجاره، اخذ وثیقه و همچنین مدیریت بهینه ریسک، با کارایی بیشتری تصمیم گیری نمایند. این موضوع می تواند به عنوان هدف جانبی پژوهش حاضر تلقی گردد چون ارزیابی ریسک، امکان کنترل و مدیریت آنرا فراهم می آورد و در بهبود سلامت مالی شرکتهای فعال در صنعت لیزینگ، نقش اساسی ایفاء می کند.

در زمینه معرفی و اندازه گیری ریسک اعتباری مؤسسات مالی، در کشور تحقیقات اندکی انجام گرفته و هنوز ریسک اعتباری آنچنان که باید از نظر علمی مورد توجه قرار نگرفته است. در ضمن مجاسبه ریسک اعتباری پیچیدگیهای خاصی دارد که لزوم انجام تحقیقات بیشتر و جدیدتر را برجسته می سازد. سایر اهدافی که از انجام این تحقیق دنبال می شوند، عبارت اند از: بررسی و تبیین رابطه بین مدت زمان قراردادهای اجاره و ریسک اعتباری، بررسی و تبیین رابطه بین مبلغ قراردادهای اجاره و ریسک اعتباری و بررسی و تبیین رابطه بین بخش اقتصادی گیرنده تسهیلات و ریسک اعتباری.

۵-۱ فرضیات تحقیق

فرضیه حدسی است زیرکانه و علمی درباره پیامد پژوهش؛ فرضیه به نوعی پیش بینی قانون علمی است. در تحقیق، پژوهشگر با بررسی نوشته ها و پیشینه های تحقیق و با نگرش به کارهایی که

در مطالعات پیشین صورت گرفته، درباره روابط بین متغیرها و مفاهیم مشخص شده در مسأله حدس می زند (بازرگان و دیگران، ۱۳۸۲). بنابراین فرضیه گمانی است که باید درست بودن یا نبودن آن مورد آزمایش قرار گیرد. فرضیه بر اساس معلومات کلی و شناختهای قبلی یا تجارب محقق پدید می آید. در این تحقیق پس از بررسی مطالعات صورت گرفته در زمینه موضوع تحقیق (همانند تحقیقات انجام شده توسط انجمن لیزیورپ) و ملاحظه برآیند یافته های آنها، اقدام به ارائه سه فرضیه گردیده است:

فرضیه اول: ریسک اعتباری براساس مدت زمان وام تبیین می شود.

فرضیه دوم: ریسک اعتباری براساس مبلغ وام تبیین می شود.

فرضیه سوم: ریسک اعتباری براساس بخشهای مختلف اقتصادی تبیین می شود.

۶-۱ قلمرو تحقیق

الف) قلمرو مکانی: قلمرو مکانی تحقیق شامل شرکت لیزینگ صنعت و معدن (سهامی عام) است که حداقل ۵ سال از فعالیت آن می گذرد. بر اساس مدت زمان فعالیت، شرکت لیزینگ صنعت و معدن (سهامی عام) و کلیه شعب آن در سراسر کشور، جهت انجام این پژوهش انتخاب شده اند. اطلاعات مورد استفاده در تحقیق، از پرونده های موجود در دفاتر مرکزی این شرکت در تهران جمع آوری شده است.

ب) قلمرو موضوعی: در مباحث علوم مالی و سرمایه گذاری، مفاهیم ریسک و بازده از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در حوزه فعالیت مؤسسات مالی، ریسک اعتباری جزء مهمترین انواع ریسک به شمار می رود. تبیین و بررسی ریسک اعتباری شرکتهای مورد مطالعه و ارتباط مدت و مبلغ قرارداد اجاره و همچنین بخش اقتصادی که تسهیلات را دریافت نموده بر ریسک اعتباری شرکتهای مورد نظر، چارچوب موضوعی این تحقیق را تشکیل می دهد.

ج) قلمرو زمانی: دوره زمانی تحقیق از ابتدای سال ۱۳۸۰ تا پایان سال ۱۳۸۵ می باشد. داده های مورد نیاز برای انجام این تحقیق شامل قراردادهای اجاره ای است که در دوره زمانی مذکور ، وضعیت آنها به لحاظ تسویه یا نکول کاملاً مشخص شده است.

۷-۱- تعریف عملیاتی متغیرها

ریسک اعتباری: عبارت است از احتمال عدم بازپرداخت تسهیلات اعطایی که می تواند در نتیجه ورشکستگی یا تنزل موقعیت مالی و اعتباری دریافت کنندگان آن رخ دهد. مؤسسات مالی به لحاظ ماهیت فعالیت خود با این ریسک مواجه هستند (Schmit, 2003).

قراردادهای نکول شده: در این تحقیق، قراردادهایی که صرفاً به علت عدم پرداخت تعهدات توسط گیرنده تسهیلات فسخ شده اند، قرارداد نکول شده تلقی می گردند (Schmit, 2003).

مدت قراردادهای اجاره: قراردادهای اجاره مورد مطالعه براساس مدت زمان، به چهار طبقه بندی تقسیم می شوند. این چهار طبقه عبارتند از:

۱- تا ۱۲ ماه

- ۱۳ تا ۲۴ ماه

- ۲۵ تا ۳۶ ماه

- بیشتر از ۳۶ ماه

مبلغ قراردادهای اجاره: قراردادهای اجاره مورد مطالعه براساس مبلغ در چهار طبقه جای می گیرند که عبارتند از:

- تا ۵۰ میلیون ریال

- بین ۵۰ تا ۱۵۰ میلیون ریال

- بین ۱۵۰ تا ۳۰۰ میلیون ریال

- بیشتر از ۳۰۰ میلیون ریال

بخش اقتصادی: بخشهای اقتصادی مورد مطالعه در این تحقیق عبارتند از:

- حمل و نقل

- تجهیزات پزشکی

- صنایع تولیدی

- سایر بخشها

۸-۱ ساختار کلی تحقیق

هدف از انجام تحقیق حاضر بررسی ریسک اعتباری شرکت لیزینگ صنعت و معدن است. بدین منظور در این پژوهش سعی می شود به سوالات مرتبط با ریسک اعتباری این شرکت پاسخ داده شود. در بخش ابتدایی فصل دوم به مبانی نظری تحقیق پرداخته شده و در آن به موضوعاتی از قبیل تعاریف مختلف ریسک، انواع مختلف ریسک و روشهای اندازه گیری آن و همچنین ریسکهای مرتبط با موضوع فعالیت شرکتهای لیزینگ و نحوه مدیریت هر کدام اشاره می شود. همچنین گزیده ای از اصول مدیریت ریسک اعتباری که توسط کمیته بال تدوین گردیده، مطرح می شود. در ادامه به رتبه بندی اعتباری و متغیرهایی که در این زمینه توسط مؤسسات رتبه بندی مورد توجه قرار می گیرند، اشاره می شود. در بخش دوم فصل دوم نیز خلاصه ای از تحقیقات انجام شده در مورد ریسک اعتباری صنعت لیزینگ ارائه می شود.

فصل سوم به روش شناسی تحقیق می پردازد. تحقیق حاضر بر اساس هدف و روش طبقه بندی شده است. در سایر بخشهای این فصل فرضیه های تحقیق و آماره های مرتبط بیان می شود و مدل مورد استفاده برای برآورد نرخ های باز یافت و ریسک اعتباری در این فصل تشریح می گردد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل های انجام شده بر مبنای مدل تحقیق در فصل چهارم ارائه می شود. در نهایت، در فصل پنجم، با استفاده از یافته های تحقیق پیشنهادات و راهکارهایی در رابطه با مدیریت ریسک اعتباری شرکتهای لیزینگ ارائه شده و محدودیتهای تحقیق هم مورد توجه قرار می گیرند.